

Darja Mihelič

Ah, to nesrečno spolno poželenje!

Preiskava o grešnem izolskem duhovniku Ioannesu Dominicu de Clerisu

MIHELIČ Darja, red. prof. dr., znanstvena svetnica
v pokoju, Murnikova ulica 18, SI – 1000 Ljubljana,
mihelic@zrc-sazu.si

176.5:2-722.5-447.7
2-722.5-447.7:176.5

AH, TO NESREČNO SPOLNO POŽELENJE!

*Preiskava o grešnem izolskem duhovniku Ioannesu
Dominicu de Clerisu*

Veronski škof Agostino Valier je kot apostolski vizitator škofij v Dalmaciji in Istri 1580 obiskal in pregledal stanje cerkvenih objektov ter duhovnih oseb in vernikov v koprski škofiji. Naletel je na več duhovnikov, ki so kršili načelo vzdržnosti, ki so ga predpisovali cerkveni koncili. Nekateri med njimi so imeli stalne ali občasne partnerke, več jih je imelo tudi otroke. Valierjevo vizitacijsko poročilo na koncu vključuje tudi obsežna zaslišanja prič v preiskavi o izolskem duhovniku Ioannesu Dominicu de Clerisu. Občeval je z dveh poročenima ženskama in s tem kršil svetost zakona. Za nameček ga je pri eni od obeh žensk »in flagranti« zalotil njen mož in se pritožil koprskemu škofu. Ta je zadevo predal v razsojanje vizitatorjevemu razsodišču. Prešuštnega duhovnika je obsodilo na desetletni izgon ne le iz Izole in koprške škofije, ampak iz celotne dežele Istre.

Ključne besede: koprška škofija, spolna vzdržnost duhovščine, cerkveni preiskovalni proces

Mihelič Darja, Professor, PhD, Retired Research
Counselor, Murnikova ulica 18, SI - 1000 Ljubljana

176.5:2-722.5-447.7
2-722.5-447.7:176.5

OH, THE UNFORTUNATE LUST FOR SEX!

*An inquiry into Ioannes Dominicus de Cleris, a sinful
priest from Izola*

In 1580, the Veronese bishop Agostino Valier, in his capacity as apostolic visitor for Dalmatia and Istria, visited the Koper diocese and examined the condition of their religious objects, clergy and congregation. He found several clergymen who had breached the principle of sexual abstinence prescribed by the Church councils. Some had permanent or occasional partners; several also had children. Valier's visitation report also includes a record of extensive hearings of witnesses pertaining to the investigation of an Izola priest, Ioannes Dominicus de Cleris. He had engaged in intercourse with two married women, thus breaching the sanctity of marriage. In addition, the husband of one of the two women caught him "in flagranti" and complained to the Bishop of Koper. The Bishop forwarded the case to the visitor's court of arbitration. The adulterous priest was sentenced to a ten-year expulsion not only from Izola and the diocese of Koper but from the entire province of Istria.

Key words: diocese of Koper, sexual abstinence of the clergy, Church investigation procedure

O problemu

Od verskih reformnih gibanj 10. in 11. stoletja dalje si je Cerkev ob upoštevanju pravil benediktinskega reda prizadevala za vzpostavitev cerkvene hierarhije, za preglednost in avtoriteto svojih institucij ter za vpeljavo enotne rimske liturgije ob pregonu in izkoreninjanju poganstva. Reformatorji so se med drugim zavzemali za *celibat*, samski stan in vzdržnost pri spolnem obče- vanju duhovnikov, češ da je zakon nečist.¹ Približno osem stoletij za tem, ko je koncil v Nikeji 325 prepovedal škofom, duhovnikom in diakonom, da bi živeli skupaj z žensko,² je drugi lateranski koncil 1139 sprejel določbo proti ženitvi duhovnikov.³ Še dolgo se ni prijel. Poro- kam duhovnikov je stopil na prste tridentinski koncil (1545–1563).⁴ Prej in kasneje pa so se med duhovščino našli kršitelji določila o spolni vzdržnosti, okolje pa je bilo do njih bolj ali manj prizanesljivo.

Veronski škof Agostino Valier (1565–1599),⁵ ki ga je papež Gregor XIII. (1572–1585) imenoval za apostolske- ga vizitatorja škofij v Dalmaciji in Istri, je bil ob vizitaciji koprške škofije leta 1580 obveščen o več duhovnikih, ki so po besedah zapriseženih verodostojnih oseb kršili načelo spolne vzdržnosti. Tak je bil primer župnika Ioannesa Carpana v cerkvi sv. Mihaela v Krkavčah, ki je imel že odrasla in poročena sina in hčer, vendar pa naj bi bil po zagotovitvi izprašanega pričevalca v času svojega župnikovanja v Krkavčah vzdržen.⁶ Župnik Andrea v cerkvi sv. Saba v Kaštelu je živel z vdovo gospo Cathe- rino, hčerko Thomae in imel z njo hčerko staro okrog treh let. Ni bil posebej vesten in se je rad izogibal obve- znostim. Dva dojenčka sta tako umrla brez zakramenta ter tri ženske brez spovedi. Zgovorna je izjava moža ene od njih, ki se je po izjavi zaslišane pritoževal, da je njegova žena poginila kot volkulja (*uxor sua periit ut lupa*).⁷ Župnik v cerkvi sv. Antona v Dvorih (Korte) nad Izolo je imel dva sinova, a – to je bila verjetno olajševalna okoliščina – ne v svoji hiši. Mlajši je bil star dvajset let,

Ozemlje koprške škofije (Naldini, *Cerkveni krajepis*).

starejši pa je živel v Benetkah.⁸ Tudi župnik cerkve Sv. Florijana v Kubedu je imel nekaj dni pri sebi priležnico.⁹

Vizitacijsko poročilo zaključujejo civilni akti (*actus ciuiles*), v katerih so se stranke – zasebniki različnega stanu in različne institucije in skupnosti pestrega kra- jevnega porekla v nerešenih zadevah in sporih obračale na vizitatorjevo razsodišče.¹⁰ Med temi akti je zlasti obsežna raziskava o nemoralnem življenju privlačne- ga, mlajšega izolskega duhovnika Ioannesa Dominica de Clerisa, ki se ni ogibal radostim svetnega življenja – ženskam, pijači in igri. Zapletel se je z dvema poro- čenima ženskama: s Catherino, ženo Giouanina della Boa in s Flosnouello, ženo Thomasina de Andriolisa. Slednji je duhovnika in ženo zalotil zaprta v svojem domu. Duhovnik je v strahu pred razjarjenim soprogom skočil skozi okno in se zatekel v samostan Sv. Catherine. Na begu je izgubil površnik. Thomasinus se je s tem dokazilom pritožil pri koprskem škofu. Ker je prav te- daj v škofiji potekala vizitacija, je škof zadevo predal v

¹ Mdr. Denzler, *Zölibat*.

² *Conciliorum decreta* I, 1–34, tu 21: *III Quae mulieres cum sacer- dotibus commorentur. Interdixit per omnia magna synodus, nec episcopo, nec presbitero nec diacono nec alicui prorsus, qui est in clero, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem aut sororem aut amatam vel eas tantum personas quae suspensiones effugiunt.*

³ *Conciliorum decreta* II/1, 95–113, tu 106: 6. *Decernimus etiam ut ii, qui in ordine subdiaconatus et supra uxores duxerint aut concu- binas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum Dei, vasa Domini, sacrarium Spiritus sancti debeant esse et dici, indignum est eos cubilibus et immunditiis deservire.*

⁴ Mdr. Jedin, *Konzil von Trient; Conciliorum decreta* III, 1–178.

⁵ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*.

⁶ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 101.

⁷ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 106–107.

⁸ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 110.

⁹ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 122.

¹⁰ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 137–169.

preiskavo vizitatorjevemu razsodišču, pred katerim je bilo zaslišanih več oseb. Zasliševalec, veronski kanonik Tafellus de Tafellis je za izolskega duhovnika razglasil kazen desetletnega izгона iz Istre. Če bi ga zalotili znotraj istrskega območja, bi moral tistemu, ki bi ga ujel, plačati 50 liber, potem bi ga za mesec dni zaprli, po preteku kazni pa bi ga vnovič izgnali.¹¹ Zdaj pa k podrobnostim zaslišanja.

Inquisitio contra dominum Ioannem Dominicum

V času, ko se je v Izoli mudil vizitator Agostino Valier, je veronskemu kanoniku Tafellu de Tafellisu, ki je bil glavni in duhovni poslušalec (*auditor*), prišlo na ušesa, da se je neki duhovnik Dominicus de Cleris odvrnil od običajev in duhovniške dostojnosti in svetosti zakona. Spolno je občeval z neko Flosnouello (italijansko Fiornouello),¹² ženo Thomasina Andriolija. Da se taka dejanja ne bi nekaznovano nadaljevala, je *auditor* v soboto 6. februarja 1580 ukazal povabiti priče in raziskati dogodek. Zdi se, da je bilo deset prič zaslišanih 6. februarja, zadnja, enajsta pa v ponedeljek, 8. februarja. Najprej sta bila povabljeni na zaslišanje dva izolska sodnika, potem pa priče, ki so o dogodku vedele povedati največ, med njimi le ena ženska. Vse zaslišane so najprej opomnili in zaprisegli, potem pa jih izprašali. Zaslišanje je potekalo po dokaj ustaljenem vprašalniku. Izpraševalec je vprašanja zastavljal v latinščini, odgovori pa so bili formulirani v tedaj v Izoli običajnem vsakdanjem – italijanskem jeziku, v prvi osebi.

Sodnik oppidi Insulae Petrus Russignanus, star okrog 56 let, je bil najprej zaprisežen, potem pa so ga povprašali po življenju, dostojnosti, navadah, spolni (ne) vzdržnosti in pijančevanju (*de uita, honestate, moribusque, de incontinentia carnis, de ebrietate*) spoštovanega župnika Dominica Parentina, duhovnika Francisca de Manzolisa, duhovnika Ioannesa de Clica, duhovnika Francisca de Liseja in drugih izolskih duhovnikov. O njih ni vedel, če gojijo slabe navade ali nemoralno živijo. Ni vedel, če imajo otroke, niti če živijo z ženskami, še manj če se opijajo ali igrajo, tudi sicer ni slišal o njih nič, kar bi bilo žaljivo za druge. Na vprašanje, če pozna nekega duhovnika Ioannesa Dominica de Clerisa, je povedal, da pozna duhovnika Giovannija Domenica,¹³ ki je odrasel v Izoli, a ne pozna njegovih sorodnikov.

¹¹ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo*, 156–169.

¹² Izolski domačini so uporabljali italijansko obliko imena Fiornouella, vizitatorjev izpraševalec pa je dosledno uporabljal latinsko obliko Flosnouella (rodilnik Florisnouellae, tožilnik Floremnouellam, orodnik Florenouella). V nadaljevanju je ime povsod poenoteno v italijansko obliko Fiornouella ne glede na obliko v zapisu.

¹³ Izolski domačini so uporabljali italijansko obliko Giouanni Domenico, izpraševalec pa latinsko Ioannes Dominicus.

Ob vprašanju, če je ta duhovnik razvpit kot spolno nevzdržen, pijanec in hazarder ali kriv drugih deliktov, pa se je razgovoril. Slišal je govorice, da so omenjenega duhovnika našli v hiši gospoda Thomasina di Andrioli, v kateri je bila Fiornouella, žena gospoda Thomasina, mladenka dvajsetih let in dokaj lepa ženska (*assai bella putta*). Zalotil ju je njen mož, ki je šel noter in duhovnika pripravil do tega, da je skočil skozi okno in pobegnil. To je priča slišala na trgu pred petnajstimi dnevi. Zasliševalec je želel bolj neposreden dokaz in je zaslišanega vprašal, če je kdaj sam videl gospoda Ioannesa Dominica de Clarisa (!) vstopiti v hišo Thomasina de Andriolisa in obratno, ali je kdaj videl Fiornouello vstopiti v hišo gospoda Ioannesa Dominica de Clarisa (!). Odgovor je bil nikalen, češ da zaslišani živi daleč proč; pač pa je na zastavljeno vprašanje navedel imeni dveh sosedov gospoda Thomasina. To sta bila gospod Druoli di Druoli in gospod Martin de Agni,¹⁴ medtem ko ni vedel, kdo so sosedje duhovnika, ker ta ni imel stalnega bivališča. Drugega o nevzdržnosti obravnavanega duhovnika ni vedel. Sledilo je še nekaj splošnih vprašanj: če je zaslišanemu znano, da bi bil kak drug duhovnik ali *religiosus* znan po spolni nevzdržnosti ali drugem deliktu, ali so tu javni prešuštniki in oderuhi (*concubinarij, vsurarij*), ali so v (izolski) župniji sv. Mavra heretiki ali osumljeni herezije. Na vsa vprašanja je odgovoril, da tega ne ve, da takih ne pozna in da ni o nikomer slišal česa podobnega.

Drugi izprašani **sodnik gospod Aloysius de Lisus pokojnega Matthea** je imel 64 let. Tudi njega so najprej opomnili in zaprisegli, nato pa ga povprašali o pregrešnih razvadah (k zgornjemu spisku so dodali še hazardiranje in druge delikte) gospoda župnika Dominika in zgoraj omenjenih kanonikov. O njih ni vedel nič. Povprašan, ali pozna nekega duhovnika gospoda Ioannesa Dominica de Clerisa, je odgovoril pritrdilno. Na zastavljeno vprašanje je potrdil, da je omenjeni duhovnik razvpit po spolni nevzdržnosti, pijanskih razvadah, po igri z žogo (*della balla*) in kvartopirstvu. Zasliševalec ga je nato vprašal, od koga, kdaj in kje je za to izvedel in kdo je bil prisoten. – Izvedel je prejšnji teden na izolskem trgu, od koga konkretno ni vedel povedati, a se je o tem javno razpravljalo. Ni se spomnil natančnega časa in kdo vse je bil tedaj poleg. Pač pa je poznal ime ene ženske, s katero je Ioannes Dominicus spolno občeval (*habuit rem carnalem*). To je bila Fiornouella, žena Thomasina di Andriolija. Na kakšen način naj bi duhovnik imel spolni odnos s Fiornouello? – Priča je slišala govorice, da so ga zalotili v njeni hiši. Izpraševalec je vrtal dalje: Kdo ga je našel? – Izprašani je povedal, da Thomasino di gli Andrioli, mož Fiornouelle skupaj z nekaterimi drugimi, ne ve sicer katerimi (*i nomi de quali sono un santo cigan*), njihovih imen se ne spomni. Tudi tu se je

¹⁴ Ta dva sicer kasneje nista bila pritegnjena k pričanju.

ponovilo vprašanje, ali je priča sama kdaj videla gospoda Ioannesa Dominica vstopiti v hišo Fiornouelle in obratno. Odgovor je bil nikalen. Enak je bil tudi odgovor na vprašanje, ali je Fiornouella izpovedala, da je spolno občevala z duhovnikom in obratno, ali je to storil duhovnik. Zaslišani je tudi zanikal, da bi duhovnika in Fiornouello videl na skrivnih mestih ali da bi se kje skrivala in počela kaj nečastnega. Sledili sta še splošni vprašanji, ali so v Izoli prešuštniki, oderuhi in drugi javni grešniki ter ali so v kraju in njegovi okolici heretiki ali osumljeni herezije. Odgovor je bil v obeh primerih nikalen.

Kot tretja priča je bila zaslišana ključna in prizadeta oseba v zadevi: petindvajsetletni **Thomasinus de Andriolis pokojnega Andriola** iz Isole, mož, ki sta mu njegova žena in duhovnik »nataknila roge«. Pod prisego je pritrdilno odgovoril, da pozna duhovnika Ioannesa Dominica de Clerisa. Na vprašanje, kako to, je povedal, da duhovnika pozna, ker je domačin in ker ga je na predvečer prejšnjega Gospodovega razglasenja (*vigilia del Epifania*, 5. januarja)¹⁵ našel v svoji hiši s svojo ženo Fiornouello. Duhovnik in žena sta se zaprla v hišo. Mož je razbijal po vratih in žena mu je prišla odpret, duhovnika pa poslala na podstrežje. Mož je sledil slutnji (*perche il cuore me lo diceva*) in šel gor. Tam je našel duhovnika in mu prišel za hrbet, a se je duhovnik vrgel z balkona in skočil dol z neke strehe, izgubil pa je površnik (*veste*) na Thomasinovem vrtu. Ta je oblačilo kasneje pokazal koprskemu škofu (to je bil prečastiti gospod Ioannes Ingegnerius, doktor obeh prav, 1576–1600). Zasliševalca je zanimalo, ali je bil Thomasinus sam, ko je vstopil v svojo hišo in našel gospoda Ioannesa Dominica, ali je bil kdo z njim. – Thomasinus je povedal, da je bil sam samcat (*solo solitto*). Dodal pa je, da je duhovnik priznal, da je bil v hiši, da osramoti Thomasina, in videli so ga bežati. Sledila so vprašanja, komu je duhovnik priznal, kdo ga je videl bežati, ali ga je kdo videl vstopiti ali izstopiti iz Thomasinove hiše. Kot tistega, ki mu je Ioannes Dominicus priznal dejanje, je Thomasinus omenil mojstra Marca iz Budve in priorja samostana Sv. Catherine. Bežati ga je videla gospa Orsetta gospoda Francesca di Virgraija in, kot naj bi sama rekla, tudi drugi. Na vprašanje ali je še kdaj drugič videl in zalotil Ioannesa Dominica, da bi vstopil v njegovo hišo ali prišel iz nje, je odgovoril, da ga ni videl, pač pa so ga videli, da je sledil njegovi ženi, ko je šla na obalo za cerkvijo sv. Petra¹⁶ in se skril v rži. A tedaj duhovnik ni mogel storiti nič, ker

sta ga zmotili spodobni gospe Collota gospoda Mattisa iz Bal in Marija gospoda Francesca iz Pesara.¹⁷

Naslednjega so na zaslišanje poklicali triintrideseletnega gospoda **Marca pokojnega gospoda Ioannisa Marcouicha iz Budve**, tedaj prebivalca Isole, ki naj bi mu po Thomasinovih besedah Ioannes Dominicus priznal svoje dejanje. Na vprašanje, ali pozna duhovnika Ioannesa Dominica, je pritrdil. Kako to, da ga pozna? – Sam je že dlje časa tu in se je spoznal z njim. Zasliševalec je pričo vprašal, ali ve, da je gospod duhovnik Ioannes Dominicus v tem kraju razvpit kot spolno nevzdržen. Vprašani je slišal o tem in povedal, da se v zvezi z duhovnikovo nevzdržnostjo omenjata Catherina, žena nekega Giouanina della Boa in Fiornouella, žena Thomasina Driolija. Podrobneje je moral pojasniti, kakšne so te govorice, kdaj, kje in v prisotnosti koga jih je slišal. – O tem je slišal na trgu od mnogih oseb. Glede Fiornouelle je stvar jasna, saj je duhovnika v hiši z njo našel njen mož in to vedo vsi. Kar pa zadeva Catherino, je priča slišala čevljarskega mojstra Christofora prejšnji mesec na trgu, kjer so bili prisotni še drugi, a se zaslišani ni spomnil, kateri. Tudi ta zaslišanec je prejel vprašanje, ali je videl gospoda Ioannesa Dominica vstopiti v hišo ali v hiši Flore in Catherine in obratno, ali je njiju videl vstopiti v duhovnikovo domovanje. – Ni ju videl, a duhovnik Giovanni Domenico je na dan, ko je bil zaloten v hiši Fiornouelle, prišel v samostan sv. Catharine, kjer so se kmizi in obedu zbrali zaslišani, zdravnik, katerega imena priča ni poznala, prior samostana – tudi njegovo ime je bilo priči neznano – in organist brat Placito; tam naj bi obedoval tudi gospod Giovanni Domenico. Prišel je ves preznojen, brez vrhnjega oblačila, zelo vznemirjen. Ko so ga prisotni vprašali po vzroku, je povedal, da ga je mož Fiornouelle našel v svoji hiši, ga brnil in pripravil do tega, da je pustil ogrinjalo. Zaslišanega je prosil, naj gre ponj, a ga ta ni dobil, ker ga je mož skril. Naletel pa je na Fiornouello, ki ji je mož sledil v cerkev in ji grozil, da jo bo ubil, ker ga je osramotila, pa ga je zaslišani uspel zadržati od nakane. In ker se ženska ni imela kam zateči, saj je tudi njen oče ni hotel sprejeti in se je pritoževal, da je osramotila vse sorodstvo, jo je sam vzel k sebi domov, dokler ni očeta minil srd in jo je bil pripravljen sprejeti v domačo hišo, kjer je še zdaj. Kaj pa priznanja? Ali je gospod Ioannes Dominicus kdaj priznal, da je občeval s Fiornouello in ali je to priznala ona? Odgovor je bil, da tega njemu ni priznal noben od njiju. Na vprašanje, ali mu je duhovnik kdaj priznal, da je telesno poznal Catherino in je tako ona izpovedala, da se je duhovniku dovolila telesno spoznati (*ha confessato, di hauerrsi lassiato conoscere carnalmente da lui*), je vprašani odgovoril, da mu je duhovnik na trgu pred več kot mesecem dni – kdo je bil tedaj prisoten, se ni spomnil – povedal, da

¹⁵ Edino prizadeti mož je navedel natančen datum dogajanja, ki ga v nadaljevanju upoštevam. Navajanja časa dogodka pri drugih pričah so manj natančna in nekoliko odstopajo; menim, da so manj zanesljiva.

¹⁶ Stala je na mestu bivše tovarne »Delamaris«.

¹⁷ Teh dveh kasneje niso zaslišali.

Cerkev sv. Katarine v Izoli (foto: Marko Bonin).

je občeval s Catherino. Sledila so vprašanja, ali je priča videla Ioannesa Dominica vstopiti v Catherininu hišo in obratno, ali je videla Catharino iti k njemu. Je videla duhovnika Ioannesa Dominica kje na skrivnih mestih z omenjenima ženskama? Na vsa ta vprašanja so bili odgovori nikalni. Zanimiv je odgovor zaslišane na vprašanje, ali je Ioannes Dominicus vzdrževal katero od obeh žensk ali jima nudil kakšno pomoč. Povedal je, da ne ve, če jima je kaj dal, da pa verjame, da sta prej onidve dali kaj njemu, ker je mlad in lep (*perche e giovane e bello*). Glede pijančevanja in igre je povedal, da se je Ioannes Dominicus igral z žogo (*alla palla*) in kartal z njim. Na vprašanje, kdo je bil še zraven, je imenoval mojstra Iseppa Manzola, ki da je večkrat igral z njima.¹⁸ Pijanega Ioannesa Dominica ni videl. Da je duhovnik Giovanni Domenico občeval s Catherino, mu je povedal Iacomo Carlino,¹⁹ o tem pa mu je govoril tudi duhovnik Nicolò Parentino.

Edina ženska priča v zaslišanju je bila petindvajsetletna **gospa Vrsa, žena Francesca de Virgraija**, ki jo je Thomasinus omenil kot očividko dogodka. Na vprašanje je potrdila, da pozna duhovnika gospoda Ioannesa de

Clerisa. Način, kako ga pozna, je bežen: na videz (*per vista*). Ali ga je videla vstopiti v hišo Fiornouelle? – To ne, a videla ga je, da je skočil z zidu vrta, ki se dotika Thomasinove hiše. Na vprašanje, ali ve, zakaj se je to zgodilo, je povedala, da je slišala, da je Thomasino zalotil duhovnika zaprtega v svoji hiši s svojo ženo Fiornouello, da ga je nagnal in ga pripravil do tega, da je skočil iz hiše na vrt, z vrta pa na cesto. Videla ga je brez površnika, in takoj se je odstranil z njenega balkona, kar je videl tudi solastnik hiše (to je bil Thomasinus), ki je bil za njim. Na standardno vprašanje, ali je Fiorouella priznala, da je občevala z omenjenim duhovnikom, je zaslišana odgovorila nikalno. In kdaj in v prisotnosti koga je videla Ioannesa Dominica lesti z vrtnega zidu? – To je bilo pred kakšnim mesecem, drugih, ki bi to videli, ni bilo, ker so zunaj naselja nabirali olive.

Sledilo je zaslišanje oseb, ki so na dan Gospodovega razglasenja 6. januarja v servitskem samostanu sv. Catherine prisostvovala dopoldanskemu obedu, na katerega je bil povabljen tudi Ioannes Dominicus, a je prišel z zamudo, ves pretresen in brez plašča in potem opisal dogodek.

Brat Placitus iz Trbiža iz servitskega samostana sv. Catherine iz Isole, star 32 let, je na vprašanje ali pozna gospoda Ioannesa Dominica de Clerisa, pritrdil. Kako

¹⁸ Te osebe niso pritegnili k pričanju.

¹⁹ Domnevam, da je ime zabeleženo napačno in da gre za Iacoma Furlana.

da ga pozna? – Ker živi v Izoli, Giovanni Domenico pa opravlja svoje delo v cerkvi sv. Marije, kjer zaslišani igra na orgle. Tam ga je videl, čeprav si nista zaupna. Sledilo je vprašanje, če sta bila kdaj skupaj ob kakem obedu. – Ioannes Dominicus je nekajkrat obedoval v samostanu sv. Catherine, ko je bil tam tudi zaslišani. Ali se je nedavno zgodilo, da naj bi bil duhovnik Ioannes Dominicus pri obedu v samostanu sv. Catherine, pa je prispel v samostan že po začetku obeda, ves oznojen in pretresen od strahu (*sudore plenus et timore perculsus*)? Vprašani je pritrdil in povedal, da se je pred dvema mesecema duhovnik Dominicus napovedal k obedu v samostanu. Prišel je ves oznojen in prestrašen, ko so se prisotni že odpravljali k mizi. Izpraševalca je zanimalo, kaj je tedaj Ioannes Dominicus povedal glede vzroka znoja in strahu. Priča je bila tu dokaj nazorna: Ko so šli k mizi je prišel duhovnik Giovanni Domenico brez površnika in ves bled; dolgo se je pogovarjal z mojstrom Marcom iz Budve, ki je tudi prišel jest. Oddaljila sta se od priče in priorja in dolgo skupaj razpravljala. Ker je zaslišani želel jesti, ju je poklical k mizi, onadva pa sta odgovarjala »takoj, takoj« (*á desso á desso*). Ko so bili prisotni končno na tem, da sedejo za mizo, je mojster Marco sedel, duhovnik Giovanni Domenico pa ni hotel jesti. Po obedu je vsem povedal, da je bil v hiši Thomasinove žene – imena zaslišani ni poznal –, kjer ga je našel njen mož in ga nagnal. Dogodek je opisal tako, da ga je Thomasinova žena, o katere dejanjih se sedaj šušlja, skušala zapeljati za svoj užitek (*cercava a ridurlo a suoi piaceri*). Tistega jutra je bila omenjena gospa na cesti, ki vodi mimo, videla ga je in ga prosila, naj vstopi v njeno hišo, da mu bo nekaj povedala, pa je ni poslušal. Rekla je, da je tekla do sv. Petra, da bi ga prosila, naj jo navdihne. Potem ga je peljala naokrog do svoje hiše. Pripetilo se je, da je stopil vanjo, za njim je vstopila tudi sama in potem zapahnila vrata. Notri nista bila niti toliko časa, da bi odzvonilo tri apostolske vere (*sonasi tre credi*), ko se je nenadoma pojavil njen mož, ki je imel ogleduhinjo (*spia*) in ga nagnal, tako da je bil prisiljen uiti skozi okno in se rešiti, za seboj pa je pustil površnik. Sledili sta vprašanji, kdo je bil prisoten ob izpovedi in kdaj je bila podana. – Prisoten je bil mojster Marco iz Budve, prior duhovnik brat Elias iz Vicenze in zdravnik. Na vprašanje, ali je gospod Ioannes Dominicus priznal, da je kdajkoli občeval s Thomasinovo ženo, je vprašani odgovoril, da njemu ne. Potem se je zasliševalec lotil druge ženske, ki so jo omenjali v zvezi z grešnim duhovnikom in vprašal pričo, če pozna Catherino, ženo Ioannina della Boa. Priča je ni poznala, a jo je slišala omenjati. Na vprašanje, če jo je omenjal Dominicus, je bil odgovor nikalen. Zaslišani ni vedel, če je bil duhovnik na glasu, da je občeval z njo. Zanimal je, da bi ga videl vstopiti v hišo Thomasinove žene in obratno. Tudi ni vedel, če je mladenka izjavila, da sta z duhovnikom občevala. Pač pa je poznal govorice, da je duhovnik Giovanni Dome-

nico poklical Thomasinovo ženo k spovedi; to je – ni se spomnil kdaj – slišal od duhovnika Nicola Parentina na trgu, kjer so bili tudi drugi.

Častiti pater Elias iz Vicenze, prior servitskega samostana sv. Catherine iz Isole, star 50 let, je potrdil, da pozna gospoda Ioannesa Dominica de Clerisa. Na vprašanje, ali je ta običajno prihajal zaradi okrepčila v njegov samostan, je povedal, da je od maja, odkar je on prior, prišel v samostan osem do desetkrat obedovat. Ali je kdaj dopoldan prišel povsem razgret in bled, ko so ga nekaj časa čakali? – Nekega jutra po božiču so ga prior in nekaj drugih čakali za obed in ko so želeli k mizi, je prišel bledega obraza, brez površnika in pripovedoval, da je šel v hišo žene nekega Thomasina, kjer ga je ta našel in ga pripravil do tega, da je skočil skozi okno na vrt, kjer je pustil površnik. Kdo je bil poleg, ko je duhovnik Ioannes Dominicus prišel v samostan in to povedal? – Tam so bili mojster Marco Budva in duhovnik brat Placito.²⁰ Na vprašanje, če je gospod Ioannes Dominicus povedal, da je imel spolni odnos s Thomasinovo ženo, je prior odgovoril, da je izjavil, da ni imel časa storiti nič; komaj sta se zaprla v hišo, je namreč prišel mož. Tudi ni priznal, da bi kdaj drugič občeval s Thomasinovo ženo.

Zadnji zaslišani iz družbe, ki je obedovala v samostanu sv. Catherine, ko se je vanj zatekel Ioannes Dominicus, je bil štiriindvajsetletni **odlični gospod Lucius Rizonicus zdravnik iz Novare**. Na zastavljeni vprašanji je odgovoril, da duhovnika Ioannesa Dominica de Clerisa pozna in z njim prebiva. Sta bila kdaj skupaj v samostanu Sv. Catherine, kamor duhovnik gospod Ioannes Dominicus ni prišel ob času, kasneje pa se je pojavil brez površnika, ves prebledel? – To je bilo enkrat pred približno poldrugim mesecem. Zdravnik in Ioannes Dominicus sta nameravala obedovati v samostanu sv. Catherine, pa se je duhovnik pustil čakati. Prišel je šele, ko so prisotni hoteli k mizi. Bil je bled, brez površnika, ves vznemirjen. Na vprašanje, ali je duhovnik povedal za vzrok svojega stanja, je zdravnik pritrdil: povedal je, da je bil zasačen v hiši neke mladenke, katere imena zdravnik ni poznal, možu pa je ime Thomasino. Ker se je bal, da ga bo ta ubil, se je spustil iz hiše dol in pustil za sabo površnik. Povprašan po prisotnih, ki so slišali to izjavo, je zdravnik povedal, da so bili tam mojster gospod Marco iz Budve, duhovnik prior in duhovnik brat Placito iz samostana sv. Catherine. Na vprašanje, če je tedaj Ioannes Dominicus priznal, da je občeval s Thomasinovo ženo, je odgovoril, da je povedal, da je bilo časa komaj za Ave Marijo, ko se je nenadoma pojavil njen soprog, in da z njo ni počel nič slabega. Na zastavljeno vprašanje o tem je povedal, da ni slišal, da bi Ioannes Dominicus kdaj prej občeval s Thomasinovo

²⁰ Prisotnosti zdravnika se prior ni spomnil.

ženo ali s katero drugo žensko, niti ga ni nikoli videl iti v hišo te ženske.

Sledilo je še zaslišanje treh prič, ki bi mogle izpovedati kaj konkretnjšega glede odnosa Ioannesa Dominica s Catherino, drugo poročeno žensko, o čemer se je šušljalo po Izoli. Častiti duhovnik Nicolaus Parentinus pokojnega gospoda Pisija, star 28 let, je na vprašanje, ali je dominus Ioannes de Cleris razvpit po spolni nevzdržnosti s Catherino, ženo Ioannina Bua, odgovoril, da je o tem slišal z več strani, vendar gospoda pozna in o tej zadevi ni prepričan.

Tridesetletni plemeniti čevljar Christoforus pokojnega Sebastiana Beltrama iz Isole je vprašan po slovesu Ioannesa Dominica glede spolne nevzdržnosti s Catherino, ženo Ioannina della Bua povedal, da se tako govori okrog, a da drugega ne ve, razen da mu je Giacomo Furlano, hlapec bratov sv. Catharine povedal, da je neke noči zasačil duhovnika Dominika oboroženega, ko je metal kamen v okno Catherine. Na ta znak je šla odpret vrata, a Giacomo je prišel po cesti in preprečil, da bi duhovnik Giovanni Domenico stopil v hišo omenjene Catherine. Povedal je tudi, da sta se spoprijela in si izmenjala nekaj udarcev, ker je Giacomov brat nameraval vzeti Catherininno sestro za ženo. Povprašan po tem je povedal, da mu je Giacomo to povedal letos poleti na samem v vinogradih.

Petindvajsetletni Iacobus Furlanus pokojnega Bernarda, prebivalec Isole, je bil izprašan v ponedeljek, 8. februarja. Na zastavljeno vprašanje je odgovoril, da pozna duhovnika Ioannesa Dominica de Clerisa in da ve, da je razvpit, češ da je občeval (*di hauer commercio carnale*) z neko Fiornouello, hčerko mojstra Nicola Iurca. Ali ga obrekujejo glede nevzdržnosti s kakšno drugo žensko? – Šušljalo se je, da je hodil h Catherini di Gioannini della Bua, a o njej se ne ve za gotovo. Ali je videl duhovnika Ioannesa Dominica priti k hiši omenjene Catherine? – Ne, videl pa ga je na poti, ob kateri je Catherininna hiša. Na vprašanje, kaj je duhovnik tam počel, je odgovoril, da je tam postaval. Kdaj je bilo to? – Pred kakim letom ga je zaslišani tam nekajkrat videl podnevi in ponoči. Na vprašanje, kako je bil duhovnik opravljen ponoči, je opisal, da je bil v sivi suknji, nako-dranih las in je imel meč. Ali ga je videl metati kamen v okno Catherinine hiše, ali jo klicati z žvižgom ali glasom? – Ni ga videl početi kaj takega. Zasliševalec je po tem odgovoru pričo opozoril, da mora govoriti resnico, pa je svojo izjavo ponovila. Povprašan ali se je z duhovnikom kdaj tam spopadel z orožjem in zakaj, je zaslišani izjavil, da to ne drži. Pač pa se je neke noči tam stepel z nekom, ki je bil preoblečen in ga ne pozna. Srečala sta se, pa se nobeden ni hotel umakniti drugemu, da bi šel mimo. To je bilo pred kakim letom, v temni noči. Na

vprašanje, ali je menil, da je bil to duhovnik Ioannes Dominicus, pa je zaslišani odgovoril da ne, ker je ta njegov prijatelj in se z njim ne bi tepel. Zasliševalec je zaslišane spomnil, da je drugim rekel, da je šlo za duhovnika, pa je zaslišani zatrdil, da tega ni nikoli izjavil.²¹

Zaslišanja zaključuje sklepna ugotovitev in odločitev: To je inkvizicija, ki jo je opravil spoštovani gospod auditor prečastitega gospoda apostolskega vizitatorja Dalmacije in Istre. Gospod Ioannes Dominicus de Cleris iz Isole se je telesno zapletel (*carnaliter se immiscuit*) z neko Fiornouello, ženo Thomasina Andriolija iz Isole in tako z njo zagrešil prešuštvo (*adulterium commisit*). O tem so se razširile javne govorice. Tafellus de Tafellis, doktor obeh prav, kanonik Verone in prečastitega Agostina Valerija, apostolskega vizitatorja Istrie in Dalmacije, poziva Ioannesa Dominica de Clerisa, da pride osebno v roku treh dni, da se bo zagovarjal zaradi prešuštva z ženskami in tudi zaradi igre s kartami.

Obtoženi se očitno ni pojavil pred razsodiščem. V sredo 10. februarja so bile v Kopru izpovedi prič potrjene in objavljene pri mestnih vratih Kopra in Isole. Istega dne je Tafellus de Tafellis, glavni in duhovni auditor po zrelem razmisleku izrekel nad gospodom Ioannesom Dominicom kazen desetletnega izгона ne le iz Isole in kopske škofije, ampak iz vse istrske province. Če bi kršil meje in bi ga ujeli, bi moral tistemu, ki bi ga ulovil, plačati 50 liber, doletel bi ga enomesečni zapor in vnovični izgon. Sodba je bila javno razglašena v torek 16. februarja 1580 v Kopru.

Dramatizacija

V Izoli sta se malo po sredi 16. stoletja (okrog 1555) rodila dva fantka. Poznala sta se od mladih nog, med njima je bilo tudi nekaj rivalstva. Ioannes Dominicus de Cleris se je odločil za duhovniški, Thomasinus de Andriolis pokojnega Andriola pa za »posvetni« kmečki poklic. Ioannes Dominicus je bil bister in lep, njegov sokrajan Thomasinus pa povprečen in hude jeze. Za ženo pa si je uspešno pridobil pet let mlajšo Fiornouello, ki se je moškim zdela precej lepa.

Za privlačnim duhovnikom Ioannesom Dominicom so medlela srca (tudi poročenih) žensk, sam pa jih je k temu kljub svojemu duhovniškemu poklicu spodbujal. Kljub zakramentu zakonske zveze se ni odrekel niti privlačnim poročenim ženskam, nasprotno – celo zapeljeval jih je. Dobrodošlo orodje so mu nudile spovedi, kamor jih je vabil.

²¹ To je edina priča, ki ji zasliševalec ni povsem verjel na besedo.

Prva njegova znana izbranka je bila Catherina, žena Giouannina della Boa. Očividcev in prič, ki bi vedele kaj povedati o njunem razmerju, ni bilo dosti, k temu pa niso bile prepričane, da je bilo med njima kaj resnega. Ioannesa Dominica so opazili, da je večkrat podnevi in ponoči nenavadno počesan in neobičajno opravljen, oborožen z mečem postaval na poti mimo Catherinine hiše in metal v njena okna kamenčke, da bi mu odprla. »Ljudski glas« je bil do duhovnikovega razmerja s Catherino prizanesljiv – čeprav se je na trgu, ki je bil fokus in katalizator novic, a tudi govoric in čenč, menda nekoč sam pohvalil, da je bil s Catherino intimen.

Govorice o tem razmerju pa je povsem zasenčila duhovnikova druga »afera« z zapeljivo Fiornouello, ženo njegovega sovrstnika Thomasina. Neposrednih in posrednih prič o tem razmerju ni manjkalo. Njihove zgodbe so se stekale na izolski trg ob notranjem pristanišču in se z njega nekoliko predelane spet širile med ljudi, ki jih v dneh po Gospodovem razglasenju 6. januarja 1580 na trgu nedvomno ni manjkalo; kmalu so dosegle slehernega Izolana.

Zemljevid Izole s trgom 1819 (*Franciscejski kataster*).

Že nekaj mesecev prej sta dve puritanski »spodobni« ženski, ki sta oprezali za nemoralnim vedenjem Izolanov, Thomasinu prišepnili, da sta videli duhovnika Ioannesa Dominica, ki je sledil njegovi ženi Fiornouelli proti obali in se zalezal v rž pri cerkvi sv. Petra. Omenjeni ženski sta »skok čez plot« mladega para preprečili. Pač pa je bil Thomasinus poslej pozoren; omislil si je ogleduhinjo, da je oprezala za Fiornouello in Ioannesom Dominicom. Ko je 5. januarja, na večer pred Gospodovim razglasenjem opazila, da sta se skupaj vtihotapila v Thomasinovo hišo, je tega nemudoma obvestila. Na

vrat na nos je pohitel domov in – naletel na zapahnjena vrata! Razbijal je po njih in Fiornouella mu je bila prisiljena odpreti, še prej pa je Ioannesa Dominica poslala na podstrešje, da bi se tam potuhnil. Časa za pregreho menda ni bilo: od vstopa Fiornouelle in duhovnika v hišo do moževega prihoda bi mogle komaj odzvoniti tri apostolske vere ali bi se zmolila Ave Marija. Ko je bil v hiši, je Thomasinus sledil instinktu in teklen na podstrešje. Dohitel in obrcal je Ioannesa Dominica ter ga nagnal v beg, tako da je ta v strahu, da ga bo Thomasinus ubil, skočil skozi okno in se prek balkona in streh sosednjih hiš spustil na Thomasinov vrt in od tam preplezal zid do ceste, Thomasinus pa mu je sledil. Duhovnik je na begu izgubil površnik, ki se ga je polastil Thomasinus in se kasneje čez Iohannesa Dominica z omenjenim dokazilom pritožil pri koprskem škofu.

Fiornouella se je pred razjarjenim soprogom zatekla v cerkev, kamor ji je sledil in ji grozil, da jo bo ubil, ker mu je nakopala sramoto. Marcus iz Budve, znanec Ioannesa Dominica, je Thomasinov fizični obračun z ženo preprečil. Thomasinus je ženo nagnal od doma. Zatočišče je nato iskala v hiši svojega očeta mojstra Nicola Iurca, a je tudi on zaradi sramote, ki jo je nakopala družini, ni hotel sprejeti. Začasno je nato živela pri Marcu iz Budve, dokler se je ni oče usmilil in ji dal strehe nad glavo.

Ioannes Dominicus pa je z razbesnjenim Thomasinom za petami zbežal v servitski samostan sv. Catharine. Tam je bil skupaj s štirimi drugimi gosti najavljen k jutranjemu obedu (v času dogajanja na predvečer Gospodovega razglasenja in med obedom je precejšnja časovna vrzel). Na obed je prihitel prepozno, ves blede, prekrit z znojem, pretresen in – brez površnika. Družba se je odpravila jest z dodatno zakasnitvijo, ker sta Ioannes Dominicus in njegov znanec Marcus iz Budve, ki je bil tudi povabljen k obedu, najprej staknila glavi, da bi se dogovorila o opisu dogajanja, ki naj bi ga zbrani družbi podal Ioannes Dominicus. Pojasnil naj bi njegovo navzočnost v Thomasinovi hiši in bil zanj kar najmanj obremenjujoč. Po obedu – Ioannes Dominicus sploh ni mogel jesti – je prisotnim predstavil razlog za svoje stanje in povedal, da ga je Thomasinus našel v svoji hiši skupaj s svojo ženo, ki je nanj prežala, da bi ga zlorabila za svoj užitek. Zvijajčno ga je zvabila v hišo in potem zapahnila vrata. Med njima pa ni bilo nič nedovoljenega, ker ni bilo časa, saj se je takoj po njunem prihodu v hišo pojavil Thomasinus. Bil je razjarjen, tako da se je Ioannes Dominicus ustrašil za svoje življenje. Thomasinus ga je obrcal in prisilil, da je zbežal in za seboj pustil površnik.

O dogodku je slišala in se ob njem muzala vsa Izola, ker pa se je Thomasinus nad Ioannesom Dominicom pritožil škofu in ker je prav tedaj v koprski škofiji po-

tekala vizitacija, je bil o dogodku obveščen tudi vizitatorjev *auditor*. Dal je poklicati enajst prič in jih zaslišal, ne le o duhovniku Ioannesu Dominicu, ampak tudi o vedenju drugih duhovnikov, ki je bilo menda vzorno, o prešuštnikih, oderuhih in heretikih v Izoli, ki jih ni bilo. Zaslišani so slišali za dogajanje med duhovnikom in Fiornouello, nekateri pa so poznali tudi duhovnikovo »afero« s Catherine. Večina zaslišanih je zgodbo duhovnika in Fiornouelle poznala le po govoricah. Zelo stvaren in nazoren je bil »rogonosec« Thomasinus, ki je na ženo in duhovnika naletel »v živo« in bil prepričan, da ga je slednji skušal nalašč osramotiti. Ker je duhovnika na svojem domu zalotil sam brez drugih prič, je v potrditev verodostojnosti svojega opisa dogodka opozoril, da je Ioannes Dominicus sam povedal, da je bil z njegovo ženo v njegovi hiši, sicer pa je duhovnika na begu videla tudi Thomasinova sosedka, ki je opisala njegov beg na Thomasinov vrt in prek vrtnega zidu na cesto. Duhovnikovo izjavo o dogodku so na jutro Gospodovega razglasenja slišale štiri osebe, ki naj bi skupaj z Ioannesom Dominicom obedovale v servitskem samostanu sv. Catherine. Njihova pričevanja so bila skladna: Ioannes Dominicus je k obedu zamudil, pritekel je ves bled in poten ter brez površnika, ni mu bilo do hrane. Po obroku je opisal, kaj se mu je zgodilo in sicer na način, ki je krivdo za njegovo navzočnost v Thomasinovi hiši pripisoval Fiornouellini pohoti in zvijačnosti, hkrati pa je zanikal, da bi prišlo med njima do spolnosti.

Vizitacijski *auditor* Ioannesu Dominicu ni nasedel. Pozval ga je na zagovor, ker pa se ni odzval, ga je kaznoval z izgonom iz Istrske province.

Zaključek

Dogajanje, ki ga opisuje inkvizicijski proces vizitatorjevega *auditorja*, je večplastno. Na eni strani kaže vzdusje po tridentinskem koncilu, ko si je Cerkev po svojih načelih prizadevala urediti spolno življenje vernikov, zlasti duhovščine. Stare prakse (konkubinat, prešustvo) pa je bilo težko izkoreniniti – Valierjeva vizitacija je odkrila številne odklone od cerkvenih pravil.

Sam vizitacijski preiskovalni postopek kaže na ustaljeno prakso: bil je premišljen in dodelan. To je razvidno iz logičnega zaporedja zaslišanih prič, katerih seznam se je oblikoval sproti v skladu z informacijami, pridobljenimi ob predhodnih zaslišanjih. Čeprav k pričanju niso bile pritegnjene prav vse osebe, ki so jih zaslišani v svojih izjavah omenjali, pa je postopek zajel vse ključne priče razen ovaduhinje, ki je omenjena posredno pri enem od opisov izpovedi Ioannesa Dominica. Proces je potekal po natančnih pravilih z vnaprej sestavljenimi vprašalniki, ki so zajemali problematiko zadeve in skušali preverjati izjave zaslišanih z dodatnimi vprašanji in z izjavami

drugih prič. Zaradi kršenja pravil vzdržnega življenja in kršenja zakramenta svetega zakona – Ioannes Dominicus je grešil s poročeno žensko –, ga je doletela kazen izгона iz Istre. Ta kazen je bila tedaj težja, kot si to lahko predstavljamo danes. Ioannes Dominicus si je pridobil slab sloves, ki ga je poslej spremljal v vsem katoliškem svetu. Žal nam njegova nadaljnja usoda ni znana.

Proces pa pripoveduje še druge zgodbe o Izoli in njenih prebivalcih. Večina družabnega življenja se je odvijala na mestnem trgu, kamor so se stekale in od koder so se širile novice. Očitno so tam stalno postavili ljudje (predvsem moški²²), ki so bili pripravljeni poklepetati z drugimi. To je razumljivo, saj so tedaj pomembne novice razglašali ali mestni klicarji ali duhovniki, medtem ko so se drobni trači širili od ust do ust; saj sodobnejših sredstev javnega obveščanja tisti čas ni poznal. So pa ljudje povsod zvedavo oprezali drug za drugim, se za hrbtom opravljali in drug o drugem vedeli tako rekoč vse.

Zapisi pričevanj slikajo tudi razmerja med posamezniki, njihov značaj in razmišljanja. Na eni strani imamo opraviti z dvema rivaloma, ki sta se poznala od malega in si nista bila posebej ljuba. Ioannes Dominicus je bil kot duhovnik dobro oskrbljen in priljubljen, bil je veseljak in se je rad zabaval. Presenetljivo brezskrbno in lahkomišlno si je privoščil tudi prepovedane radosti (ženske, karte). – Thomasinus je bil razburljiv in sumničav. V primerjavi z Ioannesom Dominicom je imel – verjetno tudi zaradi svoje žene, ki je tekala za duhovnikom – morda občutek manjvrednosti, gojil pa je tudi fiksno idejo, da ga skuša njegov tekmeč iz otroštva osramotiti in se prav zato vrti okrog njegove žene.

Pričevanja posredno osvetljujejo tudi hrepenenja mladih poročenih žena. Vsaj dvema nezadovoljnima in naivnima poročenima dekletoma je godila pozornost izobraženega duhovnika, ki je v njima načrtno vzbujal utvaro nečesa, česar jima lastni mož, ki se je ves dan posvečal kmetovanju, ni nudil. Tudi tu preseneča neprevidnost obeh vpletenih akterk, saj se nista zmedli za možne posledice svojih dejanj. Catherine je bila pripravljena duhovnika, ki ji je v okno vrgel kamenček, spustiti v hišo, Fiornouella pa je to storila. Posledice zanj so bile hude: bila je poročena, pa se je morala vrniti k očetu. Ločitev zakona je bila tedaj praktično nemogoča, torej ji je bila onemogočena nova resna zveza, upala je lahko le, da jo bo mož nekoč voljan sprejeti nazaj. K sreči izolski statut prešustva ni obravnaval kot kaznivo dejanje, sicer bi jo še oglobili in ji odvzeli kakšne premoženjske pravice.

²² Podatkov o zbirališčih, kjer bi novice med seboj izmenjavale ženske, zapis ne nudi.

Zapis zaslišanj in razsodbe omogoča še več drugih razmišljanj, o katerih morda kdaj drugič.

Viri in literatura

- Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta. Editio critica I. The oecumenical councils. From Nicaea I to Nicaea II (325-787)*, (ed. Alberigo, Giuseppe u.a.). Turnhout: Brepols, 2013.
- Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta. Editio critica II/1. The General Councils of Latin Christendom. From Constantinople IV to Pavia-Siena (869-1424)*, (ed. García y García, Antonio et al.). Turnhout: Brepols, 2013.
- Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta. Editio critica III. The oecumenical councils of the Roman Catholic Church. From Trent to Vatican II (1545-1965)*, (ed. Ganzer, Klaus, Alberigo, Giuseppe, Melloni, Alberto). Turnhout: Brepols, 2010.
- Denzler, Georg: *Die Geschichte des Zölibats*, Freiburg: Herder, 1993.
- Jedin, Hubert: *Geschichte des Konzils von Trient 1-4*. Freiburg im Breisgau: Herder, 1949-1975.
- Lavrič, Ana: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579 = Istriae visitatio apostolica 1579. Visitatio iustinopolitana Augustini Valerii*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, 1986.
- Naldini, Pavel: *Cerkveni krajepis ali opis mesta in škofije Justinopolis ljudsko Koper* (red. Darko Darovec). Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstvenoraziskovalno središče Republike Slovenije, Škofija Koper 2001.

Zusammenfassung

AH, DIESES UNSELIGE GESCHLECHTLICHE VERLANGEN!

Die Untersuchung gegen den sündhaften Pfarrer Ioannes Dominicus de Cleris in Izola/Isola

Der Visitationsbericht von Agostino Valier (1565-1599), Bischof von Verona, der von Papst Gregor XIII. (1572-1585) zum apostolischen Visitor der Bistümer in Dalmatien und Istrien ernannt worden war, berichtete anlässlich der Visitation des Bistums Koper/Capodistria 1580 von mehreren Geistlichen, die laut den Worten vereidigter glaubwürdiger Personen den Grundsatz der sexuellen Enthaltsamkeit missachtet hatten. Ein solcher Fall war Pfarrer Ioannes Carpan in der Kirche des hl. Michael in Krkavče/Carcase, der bereits erwachsene

und verheiratete Kinder – einen Sohn und eine Tochter – hatte, jedoch laut den Versicherungen des befragten Zeugen in der Zeit seines Pfarrdienstes in Krkavče enthaltsam gelebt hat. Pfarrer Andrea in der Kirche des hl. Sabas in Kaštel/Castelvenere lebte mit Thomas Tochter, der Witwe Catherina, und hatte mit ihr eine rund drei Jahre alte Tochter. Er war nicht besonders gewissenhaft und drückte sich gerne um seine Verpflichtungen. Zwei Säuglinge starben daher ohne Sakramente und drei Frauen ohne Beichte. Aufschlussreich war die Erklärung des Ehemannes einer der verstorbenen Frauen, der sich laut Aussage des Verhörten beschwerte, seine Frau sei wie eine Wölfin verendet. Der Pfarrer in der Kirche des hl. Anton in Dvori (früher: Korte/Corte d'Isola) bei Izola hatte zwei Söhne, jedoch – und dies war wohl ein mildernder Umstand – nicht in seinem Haus; der jüngere Sohn war zwanzig Jahre alt, der ältere lebte in Venedig. Auch der Pfarrer der Kirche des hl. Florian in Kubed/Covedo hatte einige Tage eine Konkubine bei sich.

Der Visitationsbericht schließt mit zivilen Akten, in denen sich die Parteien – sowohl Privatpersonen von unterschiedlichem Stand als auch verschiedenen Institutionen und Gemeinschaften von bunt gemischter örtlicher Herkunft – mit ungelösten Angelegenheiten und Streitigkeiten an das Schiedsgericht des Visitors wandten. Besonders umfangreich unter diesen Akten ist die Untersuchung über das unmoralische Leben des attraktiven, jüngeren Pfarrers Ioannes Dominicus de Cleris in Izola, der den Freuden des weltlichen Lebens, nämlich den Frauen, dem Trinken und dem Spielen, nicht abgeneigt war. Er verstrickte sich in Verhältnisse mit zwei verheirateten Frauen: mit Catherina, Ehefrau von Giouanino della Boa, und mit Fiornouella, Ehefrau von Thomasinus de Andriolis. Letzterer ertappte seine Ehefrau und den Pfarrer im abgeschlossenen Heim. Der Pfarrer sprang aus Angst vor dem aufgebrachtten Ehemann durch das Fenster und suchte Zuflucht im Kloster der hl. Katharina. Auf der Flucht verlor er seinen Mantel. Mit diesem Beweisstück beschwerte sich Thomasinus beim Bischof von Koper. Da gerade zu jener Zeit die Visitation im Bistum stattfand, übergab der Bischof die Angelegenheit zur Untersuchung an das Schiedsgericht des Visitors, vor dem mehrere Personen einvernommen wurden. Der Vernehmer Tafellus de Tafellis, Domherr von Verona, verkündete für den Pfarrer von Izola die Strafe der zehnjährigen Verbannung aus Istrien; würde er innerhalb Istriens ertappt müsste er demjenigen, der ihn erwischte, 50 Libre zahlen, sodann käme er für einen Monat ins Gefängnis und würde nach Ablauf dieser Strafe erneut verbannt werden.

Schlagwörter: Bistum Koper/Capodistria, sexuelle Enthaltsamkeit der Geistlichkeit, kirchlicher Untersuchungsprozess